

סיוון התשס"ח

בס"ד

המעפילים לפרשת שלח

1. במדבר י"ד

(כ) ויאמר יהוה סלחתי בדברך: (כא) ואולם חי אני וימלא כבוד יהוה את כל הארץ: (כב) כי כל האנשים הראים את כבדי ואת אתתי אשר עשיתי במצרים ובמדבר וינסו אותי זה עשר פעמים ולא שמעו בקולי: (כג) אם יראו את הארץ אשר נשבעתי לאבותם וכל מנאצי לא יראוה: (כד) ועבדי כלב יקב היתה רוח אחרת עמו וימלא אחריו והביאתיו אל הארץ אשר בא שמה וזרעו יורשנה: (כה) והעמלקי והכנעני יושב בעמק מחר פנו וסעו לכם המדבר דרך ים סוף:

(כו) וידבר יהוה אל משה ואל אהרן לאמר: (כז) עד מתי לעדה הרעה הזאת אשר המה מלינים עלי את תלנות בני ישראל אשר המה מלינים עלי שמעתי: (כח) אמר אלהם חי אני נאם יהוה אם לא כאשר דברתם באזני כן אעשה לכם: (כט) במדבר הזה יפלו פגריכם וכל פקדיכם לכל מספרכם מן עשרים שנה ומעלה אשר הלינתם עלי: (ל) אם אתם תבאו אל הארץ אשר נשאתי את ידי לשכן אתכם בה כי אם כלב בן יפנה ויהושע בן נון: (לא) וטפכם אשר אמרתם לבו יהיה והביאתי אתם וידעו את הארץ אשר מאסתם בה: (לב) ופגריכם אתם יפלו במדבר הזה: (לג) ובניכם יהיו רעים במדבר ארבעים שנה ונשאו את זנותיכם עד תם פגריכם במדבר: (לד) במספר הימים אשר תרתם את הארץ ארבעים יום יום לשנה יום לשנה תשאו את עונותיכם ארבעים שנה וידעתם את תנאותי: (לה) אני יהוה דברתי אם לא זאת אעשה לכל העדה הרעה הזאת הנועדים עלי במדבר הזה ותמו ושם ימתו:

(לו) והאנשים אשר שלח משה לתור את הארץ וישבו ויגונו ויגמלו {ויגלו} עליו את כל העדה להוציא דבה על הארץ: (לז) וימתו האנשים מוצאי דבת הארץ רעה במגפה לפני יהוה: (לח) ויהושע בן נון וכלב בן יפנה חיו מן האנשים ההם ההלכים לתור את הארץ:

לט וידבר משה את הדברים האלה אל-כל-בני ישראל ויתאבלו העם מאד. מ וישכמו בבקר ויעלו אל-ראש-ההר לאמר הננו ועלינו אל-המקום אשר-אמר יהוה כי חטאנו. מא ויאמר משה למה זה אתם עברים את-פי יהוה והוא לא תצלת. מב אל-תעלו כי אין יהוה בקרבכם ולא תנגפו לפני איביכם. מג כי העמלקי והכנעני שם לפניכם ונפלתם בחרב כי-על-כן שבתם מאחרי יהוה ולא-יהיה יהוה עמכם. מד ויעפלו לעלות אל-ראש ההר וארון ברית-יהוה ומשה לא-משו מקרב המחנה. מה וירד העמלקי והכנעני הישב בקר ההוא ויכוס ויכתום עד-החרמה. {פ}

2. רש"י בד"ה והעמלקי

"אם תלכו שם יהרגו אתכם, מאחר שאיני עמכם";

3. החזקוני

"במידה שהפחידם המרגלים בעמלק [י"ג, כט: "עמלק יושב בארץ הנגב... והאמרי יושב בהר"] בה הפחידם הקב"ה".

4. במדבר י"ג, ל"א

"לא נוכל לעלות אל העם כי חזק הוא ממנו"

6. במדבר י"ד, ג'

"ולמה ה' מביא אתנו אל הארץ הזאת לנפל בחרב",

7. הקבלה בין שליחת המרגלים למעשה המעפילים

בשליחת המרגלים: (יז) "עלו זה בנגב ועליתם את ההר"; (כא) "ויעלו ויתרו את הארץ"; (כב) "ויעלו בנגב".

במעשה המעפילים: (מ) "וישכמו בבקר ויעלו אל ראש ההר לאמר: הננו ועלינו אל המקום..."; (מא) "אל תעלו"; (מד) "ויעפלו לעלות אל ראש ההר".

8. פרשת המעפילים מתחלקת שלושה חלקים:

- פסוקים לט-מ הרקע למעשה המעפילים
- פסוקים מא-מג דברי משה אליהם: ניסיונו להניאם מלעלות אל הארץ
- פסוקים מד-מה המעשה ותוצאותיו

9. ר"י אברבנאל

"וכאשר ראה משה שהגזרה הא-לוהית כבר התחילה לצאת בפועל במיתת המרגלים הרעים, אז הודיע לישראל כל מה שדיבר אליו מהגזרה, וזהו אמרו אחרי זיכרון מיתתם [פסוקים לו-לח] וידבר משה את הדברים האלה אל כל בני ישראל ויתאבלו העם מאד" - כי ראו כי כלתה אליהם הרעה מאת המלך ה' צב-אות".

10. שמות ל"ג, א-ד

וידבר ה' אל משה: לך עלה מזה אתה והעם... אל הארץ אשר נשבעתי... ושלחתי לפניך מלאך... כי לא אעלה בקרבך כי עם קשה ערף אתה, פן אכלך בדרך. וישמע העם את הדבר הרע הזה ויתאבלו... "

11. רש"י

הננו ועלינו אל המקום - לארץ ישראל; אשר אמר ה' - לתתה לנו, שם נעלה.

כי חטאנו - על אשר אמרנו (י"ד, ג) 'הלוא טוב לנו שוב מצרימה'.

12. רשב"ם

אל המקום אשר אמר ה' - וציוונו ללכת שם לירש את הארץ; כי חטאנו - כאשר האמנו לעצת המרגלים.

13. דברים א', מא

חטאנו לה', אנחנו נעלה ונלחמנו ככל אשר צונו ה' א-להינו...

14. הבכור שור

"שגור שלא תיכנסו לארץ, ואתם רוצים ליכנס".

15. חזקוני

"שאמר [בפסוק כה] 'מחר פנו וסעו לכם המדברה דרך ים סוף'."

16. דברים א', מ"ב-מ"ג

ויאמר ה' אלי: אמר להם: לא תעלו ולא תלחמו, כי אינני בקרבכם, ולא תנגפו לפני איביכם. ואדבר אליכם ולא שמעתם.

17. רמב"ן

יאמר: למה אתם עוברים את פי ה', כי הוא ציווה אליי שלא

תעלו כלל ולא תינגפו לפני אויביכם, וכן אמר במשנה תורה יותהינו לעלות ההרה, ויאמר ה' אלי אמר להם לא תעלו...!

18. האמירות החוזרות בנאומו של משה
(מב) אל תעלו כי אין ה' בקרבכם

ולא תנגפו לפני אויביכם.

(מג) כי העמלקי והכנעני שם לפניכם ונפלתם בחרב כי על כן שבתם מאחרי ה' ולא יהיה ה' עמכם.

19. במדבר י"ד, ט

"ואתם אל תיראו את עם הארץ כי לחמנו הם סר צלם מעליהם וה' אתנו, אל תיראם!"

באמת היה ה' עמם והם היו מנצחים את עם הארץ.

20. חזקוני

"סרסהו: על כן, כי שבתם."

21. דברי משה ב"במדבר" וב"דברים"

במדבר

אל תעלו כי אין ה' לא תעלו ולא תלחמו

בקרבכם

ולא תנגפו לפני אויביכם. ולא תנגפו לפני אויביכם.

22. אונקלוס

"וארשעו" - וירשיעו.

23. דברים א', מג

ותמרו את פי ה' ותזדו ותעלו ההרה.

24. רש"י

ויעפלו - לשון חוזק, וכן (חבקוק ב', ד) 'הנה עֲפֹלָה' - לשון עזות, וכן (מיכה ד', ח) 'עפל בת ציון'; (ישעיהו ל"ב, יד) 'עפל ובחן'.

25. ספורנו

ויעפלו - חיזקו לבבם, כעניין (שמות ז', יג) 'ויחזק לב פרעה ולא שמע אליהם'.

26. ראב"ע

ויעפלו - מגזרת 'עפל ובחן' (ישעיהו ל"ב, יד). והטעם - שעלו אל העופל.

27. פרופסור יהושע בלאו

ויעפילו - יש המסבירים מילה זו על סמך הערבית: חירפו את נפשם למות (הסיחו דעתם מן הסכנות הכרוכות בדבר).

28. חרטה ותשובה בדברי המעפילים

"שלח": "הננו ועלינו אל המקום אשר אמר ה', כי חטאנו"

"דברים": "אנחנו נעלה ונלחמנו ככל אשר צונו ה' א-להינו"

29. רמב"ן על דברים כ"א, ה

"בנוהג שבעולם... בכל המלחמות ימותו אנשים גם מִפֶּת

30. בעל העקדה

"אחר שהעפילו לעלות אל ראש ההר ללכת אחרי ה', למה ארון ברית ה' ומשה לא משו מקרב המחנה?

ולמה ננעל שער התשובה לפניכם?"

31. נחמה ליבוביץ

"אי יכולתם לבוא לרשת את הארץ התגלתה בכל מערומיה באותה אמירה של "נתנה ראש ונשובה מצרימה" ... ועתה לא יתקן הדבר אלא אם יקבלו עליהם את אשר הוטל עליהם, ואין

בדבריהם "הננו ועלינו" תשובה, אלא אם יקבלו עליהם את גזר הדין, אם ירכיבו ראש ויקבלו עליהם את העונש שהוא גם רפואה

למריים, והעונש עצמו הינו הדרך לתשובה"

32. ר"י אברבנאל

ואין ספק שישראל באמרם 'הננו ועלינו' לא עשו תשובה גמורה! כי היה להם לומר למשה: 'התפלל בעד עבדיך [שיצליחו במלחמה], כי חטאנו לה'! אבל בטחו בכוחם ובגבורתם לעשות

חיל, ולא בחר ה' בזה.

ולכך לא הצליחו במעשיהם, ולא קיבל הקב"ה תשובתם כמו שקיבל תשובת הנשוכים מהנחשים, לפי שהודו [הנשוכים] לפשעם ואמרו למשה (במדבר כ"א, ז) 'חטאנו כי דברנו בה' ובך', ולכן קובלה תשובתם ונתרפאו.

33. הנצי"ב בפירושו העמק-דבר

(מ) וישכמו בבקר וגו' - רצו לשוב מעין החטא, וקיבלו על עצמם למסור נפשם על הכניסה לארץ גם שלא בצירוף ארון ה' ומשה.

כי חטאנו - במה שחטאנו עלינו לתקן, על כן הננו מוסרים עצמנו לסכנה זו.

(מא) למה זה אתם עברים את פי ה' - אף על גב שטוב לתקן החטא בדבר שחטא, אבל לא במקום שהתשובה עצמה גם כן נגד

דבר ה', ומסירות נפש כזה - אינו מתקבל.

(מד) ויעפלו לעלות... - אף על גב שהיה להם להאמין לאזהרת משה, מכל מקום חיזקו לבבם לחשוב שאזהרה זו אינה אלא כדי

שתהא המסירות נפש באמת...

"וכמו שמצינו במדרש שיר השירים בעת שבאו חנניה מישראל ועזריה לשאול את פי יחזקאל הנביא אם יעמוד להם הקב"ה בעת שיפילו עצמם בכבשן האש, הייתה התשובה שלא יעמוד.

והיה כדי שתהיה מסירות נפש באמת"

34. מסכת שבת צו ע"ב

תנו רבנן: מקושש - זה צלפחד, וכן הוא אומר (ט"ו, לב) 'ויהיו בני ישראל במדבר וימצאו איש מקושש עצים ביום השבת', ולהלן הוא אומר (כ"ז, ג) 'אבינו מת במדבר': מה להלן צלפחד, אף כאן

צלפחד; דברי רבי עקיבא. אמר לו רבי יהודה בן בתירא: עקיבא, בין כך ובין כך אתה עתיד ליתן את הדין: אם כדבריך - התורה כיסתו, ואתה מגלה אותו! ואם לאו - אתה מוציא לעז על אותו

צדיק... אלא מהיכן היה? מויעפלו! היה.

35. במדבר כ"ז, ג

אבינו מת במדבר, והוא לא היה בתוך העדה הנועדים על ה' בעדת קרח, כי בחטאו מת...

36. רש"י בד"ה מויעפלו

"ישלא הרשיע כל כך כחילול שבת"

37. רמב"ן

למה היו באות לומר 'בחטאו מת'? אלא שתאמרנה 'אבינו מת במדבר ובנים לא היו לו', כי כן הראוי להיאמר!

38. רבי צדוק הכהן מלובלין בספרו 'צדקת הצדיק'

על זה אמרו הקדמונים [ודרשו את] מאמר חז"ל (פסחים פו ע"ב) 'כל מה שיאמר לך בעל הבית [שהוא הקב"ה לפי הפירוש הדרשני המוצע כאן] עשה, חוץ מצאי' [כלומר: כשהקב"ה אומר לאדם

לצאת מלפניו, בל יחזור בתשובה, אין הוא צריך לקבל זאת]. ולא לחינם כתבה תורה עניין המעפילים בפרשת שלח, אשר כבר

האמינו בדברי משה [שהרי חזרו בתשובה על חטאם], ולמה לא שמעו לו בזה שאמר להם 'אל תעלו' וגו'?

אלא שהם חשבו שזה בכלל 'חוץ מצאי'!... ועל זה העפילו לעלות אף נגד רצון השם יתברך, כמו שאמרו ז"ל (סנהדרין קה ע"א)

'חוצפתא - מלכותא בלא תגא' [חוצפה היא מלכות בלא כתר]... והם לא הצליחו בזה, מפני שאכלוה פגה [=תאנה שאינה בשלה,

כלומר: פעלו כן מוקדם מדי, שלא בזמן הנכון], וכמו שאמרו ז"ל (סוטה מט ע"ב) 'בעקבתא דמשיחא - חוצפא יסגא' - שאז הוא העת לזה... ולכך אמר להם משה 'והיא לא תצליח, נראה שעצה

היא [רצונם לעלות], אלא שלא תצליח, ודייק [משה בדבריו ואמר] 'והיא', שבכל מקום דרשו רז"ל 'היא - ולא אחרת', שיש זמן

אחר שמצליח, והוא זמננו זה שהוא עקבי משיחא.